

РЕЦЕНЗИЯ¹

на представените трудове за участие в конкурс за академичната длъжност ПРОФЕСОР по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистическо редактиране), обявен от СУ „Св. Климент Охридски“ в ДВ, бр. 22 от 16.03.2021 г.

Рецензент: проф. д.н. Андреана Ефтимова

Кандидат/и: доц. д-р Ефрем Ефремов Каранфилов

I. Обобщени данни за кандидата (научноизследователска, преподавателска и академична дейност)

Доц. Ефрем Ефремов е дългогодишен преподавател във Факултета по журналистика и масова комуникация, като преди да поеме академичния си ангажимент, е редактор на в. „Старт“ и главен редактор на в. „Спорт плюс“. Бил е и медиен съветник в министерства, както и ръководител на предизборни и медийни кампании. Практическият опит на доц. Ефремов в областта на медиите и връзките с обществеността осигурява успешното съчетаване на теория и практика, което е толкова важно за специалистите по медии и комуникации. Доц. Ефремов има няколко специализации в Англия и САЩ по покана на авторитетни държавни и медийни институции. Има издадени 5 монографии, като най-много тиражи е претърпяла книгата „Журналистическото редактиране“ – доказателство за полезността ѝ за бъдещите журналисти.

Доц. Ефремов е ръководител на катедра „Пресжурналистика и книгоиздаване“. Бил е заместник-декан за два мандатни периода, председател на Асоциацията на спортните журналисти в България (2005 – 2015), председател на Балканската асоциация на спортните журналисти (2007 – 2011) и член на Международната асоциация на спортните журналисти (AIPS) от 1986 г. до днес.

Сериозното академично присъствие на доц. Ефремов, започнало преди близо 20 години, показва осъзнат избор, но и следване на призиванието да се утвърждава

---

¹ Забележка: Препоръчителен обем на рецензията – около 6-7 стандартни страници

университетското журналистическо образование и по този начин да се подобрява медийната среда в България.

II. Характеристика на научната и научно-приложната продукция на кандидата

В конкурса доц. Ефремов участва с две монографии и с 6 студии и статии.

В увода и в първата глава на монографията **„Правни аспекти на журналистическото редактиране“** (Велико Търново: Фабер, 2019 – 247 с.) се набелязват многообразните предизвикателства към журналистическото редактиране във връзка с проблемите за свободата на словото, обидата и клеветата и др. и за нормативната база, която урежда тези спорни въпроси в журналистическата практика.

Разглеждайки международноправната и националната регламентация на правото на свобода, доц. Ефремов се спира на два съществени въпроса – за конкуренцията на различните права и за пропорционалността на различните интереси и на налаганите от закона санкции. През тези два аспекта се обсъждат задълбочено допустимите ограничения на правото на свобода на изразяване, като се коментират задължителните условия за тяхното прилагане: да са предвидени от закона, да са необходими на демократичното общество и да са обосновани от легитимни цели (защита на морала, на репутацията и честта на лицата и на публичните личности, на репутацията на правителството и на политиците, държавните лица, поддържане на авторитета и неприкосновеността на съдебната власт). Подробният проблеман анализ се прави на базата на съпоставка на действителни съдебни резултати, което не само облекчава възприемането на юридическите текстове, но и илюстрира възможните конфликтни точки, които би могло да се избегнат чрез намесата на редактора в медията. Например непропорционалността на наложените санкции се коментира чрез делото Лингенс срещу Австрия (1986) по отношение на по-малката степен на защита на репутацията на публичните лица; чрез делата Handyside срещу Обединеното кралство (1976), Scherer срещу Швейцария (1994), Wingrove срещу Обединеното кралство по отношение на морала на обществени групи; Guja срещу Молдова, De Haes and Gijssels срещу Белгия по отношение на поддържането на авторитета на съдебната власт и др.

Докато разисква тези примери, доц. Ефремов не пренебрегва и понятиите „спънки“, които нормативните актове се опитват или не се опитват да решат. В тази връзка той се намесва в дискусиите за понятията, стоящи зад изразите „належаща обществена нужда“ (с. 37), „публична личност“ (с. 44-47), „частно лице“ (с. 50-54), „публично пространство“ (с. 79-80). Изключително полезни и интересни са коментарите на делата по повод публикуването

на информация за здравословното състояние на Франсоа Митеран и Наоми Кембъл, както и намесата в личния живот на принцеса Каролин фон Хановер. Чрез тях се показва, че макар понякога коментираните случаи да изглеждат сходни, съществува изискване за пропорционална тежест на интересите и санкциите, което води до различни съдебни решения. Подготовката на редактора журналист е именно в доброто познаване на нормативната уредба и съдебната практика, за да се предотвратяват искове, вредящи на репутацията на медията. Специален акцент при прегледа на международните и националните правни документи се поставя върху уреждането на медийното регулиране, гарантирането на комуникационните права и свободи, което доказва, че авторът подбира целенасочено само онази информация, която би подпомогнала формирането и повишаването на компетентността на редактора.

Още във втората глава се повдигат важните въпроси за езиковата политика на редакцията и за границата между фактическите и оценъчните съждения, между критиката и обидата в контекста на няколко дела. В трета глава, която разглежда обидата и клеветата в историко-правен аспект, обаче се предлага много по-разгърнат анализ на ролята на изразните средства, тъй като „Разликата между отрицателната критика и нанасянето на обида е в характера на използваните изразни средства“ (Раймундов, цит. по Ефремов 2019: 75). Във връзка с клеветата се коментират възможностите за защита срещу клевета, тъй като журналистите често са ответници в такъв тип дела. Тук се повдигат въпросите за съзнателността на оклеветяването, за достоверността на обстоятелствата, които се смятат за клеветнически, за неутрализиращите клеветата средства на сатирата и пародията и др. Разсъжденията се подкрепят от богато илюстрираната практика на българския съд по наказателни дела срещу журналисти за обида и клевета. Огромен плюс на монографията е, че съдебната практика у нас се успоредява и анализира със сходни случаи в европейското континентално право.

В края на третата и в четвъртата глава се проследява дебатът за подходящите правни средства за преследването на обидата и клеветата. Без да пренебрегва аргументите „за“ и „против“, изследователят убедено защитава декриминализирането на клеветата заради злоупотребите с наказателното преследване на клеветата, заради опитите да се заглуши медийната критика и свободата на изразяване, заради нарушаването на пропорционалността на санкциите, заради възможните алтернативни регулативни механизми (етични кодекси, право на отговор, публикуване на опровержение или извинение), заради засилването на автоцензурата и др. Становището на доц. Ефремов е синхронизирано с настояването на

международни и регионални организации „клеветата вече да не е въпрос на наказателно право, а на граждански разпоредби, лишени от наказателно измерение“ (Ефремов 2019: 112). Освен това прегледът на правилата и практиките разкрива нееднородна ситуация, при която твърде малко държави в Европа са приложили действително най-тежката наказателна санкция – лишаване от свобода, а в България това наказание е отпаднало в отговор на изискването на международните институции за „либерализиране на наказателноправния режим за обидата и клеветата...“ (Ефремов 2019: 114).

Сравнителният анализ на наказателноправната регламентация на обидата и клеветата в България и други страни членки на ЕС е впечатляващ с познаването на законодателните постановки и практики и убедително подкрепя заключенията, направени в предишната глава. Не по-малко богат е и прегледът на гражданските дела за обида и клевета в България в отделна глава, който представя ключови казуси, свързани с дейността на журналисти, и ги съпоставя (делата Касабова и Божков срещу България; делата Йоданова и Тошев срещу България; делото Румяна Иванова срещу България), като повдига както въпросите за задълженията и отговорностите на журналистите, така и за етичните правила за медийно отразяване. Чрез сравнителния анализ между етичните норми в България и още няколко европейски страни, както и чрез прегледа на нарушенията на тези кодекси доц. Ефремов доказва значението на професионалната етика и за съдебните процеси, в които следването ѝ може да е снемачо вината обстоятелство. В последната глава, отново с много примери от журналистическата практика, са коментирани специфичните правила при отразяването на специфични събития, включващи презумпцията за невиновност, посочването на източника на информация, отразяването на самоличността на деца и жертви на престъпления, накърняването на личния живот. Специална подглава е отделена на онлайн етиката, в която се засягат въпросите за спецификите на хипертекста, на авторството, на достоверността в онлайн журналистиката. Тези въпроси са съществена част от компетентността на редактора в онлайн изданията.

Като заключение, бих обърнала внимание на умението на доц. Ефремов да балансира посланията за защита на свободата и правата на журналистите и същевременно за нуждата от спазването на правилата и законите напълно в духа на максимата на Хегел, че „няма свобода там, където няма предели на свободата“ (Ефремов 2019: 212).

В монографията **„Спортът в медийния свят. Редакторски предизвикателства“** (София: СУ „Св. Климент Охридски“, 2020 – 199 с.) доц. Ефремов осмисля дългогодишната си и успешна практика като спортен журналист през теоретичния ракурс на академичен

преподавател по спортна журналистика. От комбинацията се е получило увлекателно изложение, в което основна теза е, че спортът се е превърнал в медиен продукт с културологични, социални и политически измерения (с. 12). Неслучайно редица изследователи въвеждат нови термини – медиен спорт/ медиаспорт (Л. Вернер), спортейнмънт (Р. Липсайт) и др., за да акцентират върху всепоглъщащата обвързаност на спорта и медиите. В подкрепа на твърдението се дава информация за цените за телевизионни права за професионални шампионати и интересна статистика за увеличаване на времето за провеждане на спортни събития, в което се реализират редица доходоносни стратегии – рекламни паузи, повторения, музикални паузи с мажоретки, концертни изяви в почивките и пр. Не е спестена истината, че комерсиализацията на спорта се отразява върху правилата на играта, върху спортните зали, върху мотивацията на спортистите и др.

Важна тема, която се прокарва във всички части на книгата, е за етническите, националните и други стереотипи, утвърждавани чрез спортните коментари. Тъй като спортът е един от компонентите за формиране на национална идентичност, авторът е коментирал как борбата за медали се инструментализира за политически цели и в тоталитарни, и в демократични държави. Злоупотребите в спорта като насилие, измами, допинг, хазарт и тероризъм са коментирани от гледна точка на редактора, който се нуждае от висока правна и етична компетентност в тези случаи. Особено интересна е частта, в която се коментира участието на жените в спорта, както и отразяването на жените спортистки в медиите. Търсейки хронологията на неравенството, доц. Ефремов дава примери за медийния отзвук за жени спортистки, спечелили големи спортни състезания или подложени на сексуално насилие, както и за мястото на жените в спортната журналистика. Тук отбелязвам изключителната полезност на събраните данни за това коя е американката, публикувала първия наръчник за физически упражнения (1856), или за това коя е първата жена спортен репортер (1937), или пък коя е първата мюсюлманка, спечелила олимпийска титла (1992).

Анализът на взаимодействието на медиите и спорта не би могъл да се осъществи, без да се погледне и към темата за митологизирането на спортистите. Медиите играят ключова роля в този процес, чието осъзнаване ще помогне за по-адекватното отразяване и анализ на спортните събития.

И в тази монография доц. Ефремов не подминава темата за предизвикателствата, които поставят новите дигитални медии пред редакторската работа. В последната част на книгата той дава ценни съвети за редактори и журналисти относно проверката на надеждността на сайтовете и информацията, на структурирането на текста, на технологичните

особености на средата (SEO – search engine optimization) и др., като затвърждава научно-приложния и образователен профил на изследването.

Представените **5 статии и студии** в конкурса са по темите, които се третират и в монографиите. Тяхното присъствие доказва успешното апробиране на някои от тезите на автора в реномирани научни издания.

III . Основни приноси в научната, научно-приложната и преподавателската дейност на кандидата

- Проведени сравнителни анализи, при които е прегледан огромен обем нормативни документи от правните системи у нас и в няколко европейски страни, както и етични кодекси на журналистически съсловни обединения у нас и в чужбина;

- Обработване на огромен корпус от наказателноправни и гражданскоправни дела и типологизацията им според илюстративната им сила и доказателствената им стойност;

- Актуализиране на теоретичните и практическите страни на редакционния процес съобразно усложнената медийна среда – формулиране на основни проблеми и специфики на онлайн етиката и редактирането

- Значими научно-приложни и образователни ефекти – запознаване на студентите по журналистика и действащите редактори и журналисти с редица правни аспекти на журналистическата дейност, с действащото българско и европейско законодателство, с особеностите на етичните кодекси и редица други проблеми, които биха били от полза за дейността им; запознаване на студентите с предизвикателствата, които поставят новите дигитални медии пред редакторската работа – за проверка на надежността на сайтовете и информацията, за структурирането на текста, за технологичните особености на средата (SEO – search engine optimization) и др.

- Доказване на съществуващата взаимовръзка на медиите и спорта, като взаимодействието им се изследва чрез политически, социални, икономически, културологични, развлекателни аспекти на спортната дейност и богат арсенал от примери.

- Приносите на монографичните изследвания са научно-приложни – защото се третират проблеми, свързани с практическото прилагане на юридически и др. постановки, и образователни – защото се предлага информация, която обогатява образователния процес с практическата гледна точка.

III. Бележки и препоръки

Имайки предвид, че кандидатът участва с цели две монографии, които сами по себе си са достатъчен терен за оценка на кандидатурата му, няма да коментирам една от

предложените статии, посветена на масонството – проблем, който е разгледан в дисертационния труд на изследователя и който вече е бил обект на рецензентска оценка.

IV. Заключение

Въз основа на научните приноси и цялостната преподавателска дейност на кандидата убедено предлагам на почитаемото жури да гласува положително за заемането на академичната длъжност „професор” по професионалното направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Журналистическо редактиране) от доц. д-р Ефрем Ефремов Каранфилов.

Дата:

Рецензент: